

ფასების ზრდა და ინფლაცია

სტატიის სათაურში ინფლაციისა და ფასების ზრდის ერთმანეთისგან გამიჯვნა, შეიძლება, ვინმეს უცნაურად მოეჩვენოს, რადგან დღეს ინფლაცია და ფასების მატება სინონიმებია. თუმცა მეცხრამეტე საუკუნემდე, ტერმინი ინფლაცია მხოლოდ ფულის გაუფასურებას აღნიშნავდა. მისი ხარისხით იზომებოდა თუ რამდენად იყო ეკონომიკაში ფულის მასა გაზრდილი, „გაბერილი“. ამ ლოგიკით, ფასების მატება ინფლაციის მამოძრავებელი ძალა არ იყო. ის ინფლაციას ასახავდა: ფასები იზრდებოდა არა პროდუქციაზე გაზრდილი მოთხოვნის, არამედ ზედმეტი ფულის გამო.

ფულის მასის ზრდას ეკონომიკაში ერთჯერადი ეფექტი მართლაც აქვს — ფულის მსყიდველუნარიანობა ეცემა: ჭარბი ფულის პირობებში მისი ერთეული უფასურდება. ფულის მასის ზრდას, კომერციულ ბანკებზე რეფინანსირების სესხების გაცემა და შემდეგ სახაზინო ვალდებულებების გამოშვება იწვევს. ეს ნიშნავს, რომ ეროვნული ბანკი კომერციულ ბანკებზე დაბალ პროცენტად გასცემს სესხებს — ისინი კი, თავის მხრივ, მთავრობაზე უფრო სარფიანად აპროცენტებენ. შედეგად, ხაზინაში გროვდება ზედმეტი ფული, რომელსაც კერძო სექტორთან კავშირი არ აქვს. ამ ფულზე მოთხოვნა არ არსებობს, რადგან ბაზრის ყველა მოთამაშეს იმდენივე

ყიდულობს. ალბათ არ მოიძებნება ქვეყანა, რომელსაც ინფლაცია არ შეხებოდეს. რასაკვირველია, ამ მხრივ არც ჩვენი ქვეყანაა გამონაკლისი. გადავხედოთ ინფლაციის ქართულ გამოცდილებას, კერძოდ, XX საუკუნის 90-იან წლებს. სსრკ-ს დაშლისა და დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდგომ, რუსული

აქვს, რაც ადრე ჰქონდა. მხოლოდ ხაზინას მოეპოვება მეტი. შესაბამისად, ფული უფასურდება — ინფლაცია იზრდება და ეს პირველ რიგში ღარიბ მოსახლეობას აზარალებს: შემოსავლის დიდი ნაწილი საკვების შეძენას ხმარდება, მათ ხელთ არსებული თანხა კი სულ უფრო ნაკლებ პროდუქტს

მანეთი ეროვნულმა ვალუტამ — კუპონმა შეცვალა. თუმცა ომის, წარმოების შეჩერებისა და სხვა სირთულეების ფონზე მალევე განვითარდა ჰიპერინფლაცია.

1990 წლიდან საქართველოში ეკონომიკური და პოლიტიკური სისტემების ტრანსფორმაცია განხორციელდა. რის შედეგადაც

ეკონომიკა საბაზრო პრინციპებზე გადავიდა. დაიწყო ეკონომიკური და სოციალური კრიზისი, რომელიც ამა თუ იმ ფორმით დღესაც გრძელდება.

1992–1993 წლებში საქართველოს მძიმე სოციალურ-ეკონომიკურმა მდგომარეობამ დღის წესრიგში ჩააყენა მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციისა და სისტემური ცვლილებების ანტიკრიზისული პროგრამის შემუშავების აუცილებლობა, რომლის ძირითადი მიზანი მაკროეკონომიკური სტაბილურობის მიღწევა იყო. 1994 წლიდან საქართველოს ხელისუფლებამ დაიწყო აღნიშნული პროგრამის განხორციელება, რომელიც მხარდაჭერილი იყო საერთაშორისო საფინანსო ორ-

განიზაციების მიერ. რეფორმის ძირითად მიმართულებად განისაზღვრა ფულად-საკრედიტო და საფინანსო-საბიუჯეტო სფეროების გარდაქმნა.

მიმოქცევაში ფულის მასის ზრდის რეგულირების მიზნით, განისაზღვრა საბანკო სისტემის მიერ მთავრობისთვის გასაცემი წმინდა კრედიტების, აგრეთვე ეროვნული ბანკის წმინდა საშინაო და საერთაშორისო აქტივების ზღვრული ოდენობა. გატარებული ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის შედეგად მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა ეროვნული ბანკის აქტივების სტრუქტურა. ფულის მიწოდების კონტროლის განსახორციელებ-

ბლად ფინანსთა სამინისტროს საბიუჯეტო ანგარიშები შეტანილ იქნა ეროვნულ ბანკში, ხოლო საერთაშორისო რეზერვები, რომელიც მანამდე ფინანსთა სამინისტროში იყო, გადაეცა ეროვნულ ბანკს. ამით ქვეყნის ცენტრალურ ბანკს შესაძლებლობა მიეცა გამოეყენებინა მიმოქცევაში არსებული ფულის მასის რეგულირების მოქმედი ღონისძიებები.

რეფორმების გატარების შედეგად გამოიკვეთა მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის დადებითი ტენდენციები, რამაც საქართველოს ხელისუფლებას საშუალება მისცა შემოეღო ეროვნული ვალუტა და დაეძლია ჰიპერინფლაცია. მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციას მოჰყვა ეკონომიკური აქტივობის ზრდაც. მთლიანი შიდა პროდუქტის საშუალო ზრდის ტემპმა 1995-1997 წლებში შეადგინა დაახლოებით 10 პროცენტი. 1995 წელს წინა წლებთან წლებთან შედარებით ბიუჯეტის დეფიციტის ხვედრითი წილი მთლიანად შიდა პროდუქტთან მიმართებაში შემცირდა თითქმის სამჯერ.

პოსტრევილუციურ (2003 წლის „ვარდების რევოლუცია“) საქართველოში პენსია 14 ლარიდან 80 ლარამდე გაიზარდა, ასევე მოიმატა ხელფასებმა საბიუჯეტო ორგანიზაციებში, თუმცა ამის პარალელურად გაძვირდა ყველაფერი, განსაკუთრებით კი საკვები და პირველადი მოხმარების საგნები, რომ არაფერი ვთქვათ კომუნალურ გადასახადებზე. ოფიციალური ინფორმაციით, 2003 წელთან შედარებით ახლა ფასები დაახლოებით 60-85%-ითაა მომატებული, თუმცა არაოფიციალური მონაცემებით, ეს ცი-

ფრი უფრო მაღალია და 300-400%-ს შეადგენს. 2010 წელს ელემენტარული არითმეტიკული გათვლებით, აღმოჩნდა, რომ ზოგიერთ პროდუქტზე ფასი 100%-ით, ზოგზე კი 400%-ითაც კი არის მომატებული რევილუციამდელი პერიოდის შემდეგ. მაგრამ ოფიციალური ინფორმაციით ეს ციფრი დაახლოებით 60%-ს აღწევს.

საქართველოში ინფლაციური პროცესების სწრაფ დინამიკას უკვე ყველა აღიარებს. ფაქტია, რომ 2010 წლის დეკემბერის დასაწყისში 100 ლარად გაცილებით დიდი მოცულობის ჩანთის შეგება შეეძლო საქართველოს მოქალაქეს, ვიდრე მიმდინარე წლის იანვარში, 1998 წელს კი 100 ლარის პროდუქტების შესაძენად შეუდარებლად დიდი ჩანთა დაგვჭირდებოდა, როგორც 2010 წელთან, ისე მიმდინარე პერიოდთან შედარებით.

100 ლარის შენაძენებისთვის „ჩანთების“ ზომების დაპატარავება წლების მატებასთან ერთად სრულიად ლოგიკურია, თუმცა, ლოგიკა ზომიერებაში უნდა ჯდებოდეს. გარკვეული, ზომიერი ინფლაცია ყოველთვის, ყველა ქვეყანაში არსებობს, თუმცა, როდესაც „ზომიერება“ ქრება, ჩნდება ტერმინები — სწრაფად მზარდი ინფლაცია და ჰიპერინფლაცია.

ძირითადი ეკონომიკური პრობლემები ქვეყანას უფრო აგვისტოს საომარი მოქმედებებისგან შე-

ექმნა, ვიდრე მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისისგან: საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის გადაუჭრელი პრობლემა, შიდა პოლიტიკური დაძაბულობა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, კერძო საკუთრების ხელყოფა, რუსეთის სავაჭრო ემბარგო (ალკოჰოლურ და მინერალურ სასმელებზე), განუვითარებელი საფონდო ბირჟა, ანტიმონოპოლიური სამსახურის გაუქმება, სუსტი ბიზნეს ასოციაციები და სხვა.

ეს ყველაფერი კი უარყოფით ზეგავლენას ახდენს საბაზრო პროცესებზე და ქვეყნის მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე.

საქართველოს მოსახლეობამ ბოლო ოცი წლის განმავლობაში ყველა ტიპის ინფლაცია გამოსცადა. საინტერესოა, ახლა რასთან გვაქვს საქმე?

არსებულ რეალობას შეუძლებელია, ზომიერი ინფლაცია დაარქვა, თუმცა, ქვეყანაში არსებული ინფლაცია არც სწრაფად მზარდია და, მითუმეტეს, შორს ვართ ჰიპერინფლაციის სიტუაციიდან. სინამდვილეში, ამჟამად საქართველოში არსებულ ინფლაციას, რეალობი-

ივლისი 2012

დან გამომდინარე, მეტ-ნაკლებად ზომიერი, თუმცა სწრაფად მზარდისკენ „მიდრეკილი“ ეთქმის. საქართველოში არსებული ინფლაციური ფონის შესახებ არაერთი დისკუსია შედგა, თუმცა ინფლაციის გამომწვევი ბევრი ფაქტორი კვლავ განუხილავი დარჩა. ქვეყანაში არსებული ინფლაციის მთავარ მიზეზად მთავრობისა და ეროვნული ბანკის წარმომადგენლე-

ბი, ძირითადად, მსოფლიო ბაზრებზე არსებულ ვითარებას, ანუ გაზრდილ ფასებს ასახელებენ, თუმცა რეალურად ინფლაციის გამომწვევი სხვა უამრავი ფაქტორი არსებობს. ინფლაციის მასტიმულირებელი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი დაკავშირებულია ტერმინთან „ინფლაციური მოლოდინი“. კერძოდ, ინფლაციური მოლოდინი არის სიტუაცია, რომელიც გვიჩვენებს ადამიანების მოლოდინს ფასების საერთო დონის მოსალოდნელ ცვლილებაზე.

ეკონომისტების ნაწილი მიიჩნევს, რომ სწორედ ინფლაციური მოლოდინი არის ერთ-ერთი მთავარი ფაქტორი, რომელსაც შეუძლია მოკლევადიან პერიოდში პროდუქციის მოთხოვნა-მიწოდებაზე მნიშვნელოვანი გავლენა მოახდინოს.

რათქმა უნდა, არასერიოზული იქნება იმის მტკიცება, რომ საქართველოში არსებულ ინფლაციას მხოლოდ ინფლაციური მოლოდინი განაპირობებს, თუმცა არსებულ ვითარებაში, როდესაც მთელ რიგ შემთხვევებში ქვეყანაში ცალკეულ სამომხმარებლო პროდუქტზე

დეფიციტი დაფიქსირდა, მოსახლეობაში კი ფასების ზრდით გამომწვეული პანიკა შეინიშნებოდა, გვაფიქრებინებს, რომ ამოქმედებულია ინფლაციური მოლოდინის ფაქტორი, რომელიც მოკლევადიან პერიოდში საქართველოში არსებული ინფლაციის მასტიმულირებელ საშუალებად იქცა.

ერთ-ერთი უმთავრესი მიზეზი, რის გამოც ინფლაციური მოლოდინი, როგორც ინფლაციის მასტიმულირებელი ფაქტორი ამოქმედდა, არის მოსახლეობის არასათანადო ინფორმირება ძირითად სამომხმარებლო პროდუქტებზე ფასების მოსალოდნელი ზრდის შესახებ.

ინფლაციური პროცესები განსაკუთრებულად საგრძნობი გახდა საქართველოს მოსახლეობისთვის. თუმცა სახელმწიფოს ოფიციალური სტრუქტურების წარმომადგენლები, ერთის მხრივ, არასაკმარისად განმარტავდნენ ინფლაციის მიზეზებს, ხოლო, მეორე მხრივ, საკმაოდ ბუნდოვან სამომავლო პროგნოზებზე საუბრობდნენ. ცხადია, არსებული ვითარება რიგით მოქალაქეებში საფუძვლიან დაბნეულობას

ინვეს და არასტაბილურობის განცდას ამკვიდრებს. კიდევ უფრო საინტერესოა ის, რომ „საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ“ ორგანული კანონის შესაბამისად, „საქართველოს ეროვნული ბანკის“ ძირითადი ამოცანა ქვეყანაში ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფაა, საშუალოვადიან პერიოდში კი ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებას

სამომხმარებლო ფასების საერთო დონის წლიური ზრდის მიზნობრივი მაჩვენებლის შენარჩუნება წარმოადგენს. გამომდინარე იქიდან, რომ საქართველოს ეროვნული ბანკი დამოუკიდებლად ადგენს ინფლაციის მიზნობრივ მაჩვენებელს, მომავალი სამი წლისათვის მიზნობრივი ინფლაციის მაჩვენებელი აღინიშნება ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებში, რომელსაც, შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტი ამტკიცებს საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის კანონთან ერთად. გამომდინარე აღნიშნულიდან, ეროვნული ბანკის მონაცემების თანახმად, 2011-2013 წლებისათვის ინფლაციის მიზნობრივი მაჩვენებელი საქართველოში 6 პროცენტს შეადგენს. თუმცა მოცემული რეალობა ინფლაციის არსებულ დონესთან მიმართებაში სრულიად სხვაგვარია. გამომდინარე არსებული რეალობიდან, გარდა იმ ქმედებისა, რომელიც ეროვნულმა ბანკმა უნდა განახორციელოს ფასების სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად,

უმნიშვნელოვანესია, რომ სამთავრობო სტრუქტურების მხრიდან გაკეთდეს შესაბამისი გონივრული განმარტებები ინფლაციის საპროგნოზო მაჩვენებლებთან მიმართებაში. აღნიშნული განმარტებები, როგორც მინიმუმ, უზრუნველყოფს მოსახლეობაში არსებული ერთგვარი პანიკის, ანუ ინფლაციური მოლოდინის ანულირებას. ინფლაციური მოლოდინის განეიტრალებამ კი, თავის მხრივ, შესაძლებელია, მოკლევადიან პერიოდში მოსახლეობის მხრიდან სამომხმარებლო პროდუქტებზე ჭარბი მოთხოვნის დასტაბილურება უზრუნველყოს.

2011 წლის აპრილის მდგომარეობით წლიურმა ინფლაციამ გადააჭარბა 13%-ს, ხოლო მაისის მდგომარეობით 14%-ზე მეტი იყო. პირველ რიგში, მოსახლეობისათვის ყველაზე მძიმეა ის, რომ ფასები გაიზარდა სასურსათო პროდუქტებზე 28%-ით, პურზე ფასმა მოიმატა დაახლოებით 25.8%-ით, მცენარეული ზეთი და ცხიმები - 34.5%, კარტოფილზე — 30-35%-ით, ხახვი თითქმის 50%-ით, რძის პროდუქტები - 15-20%-ით, ასევე ნავთობპროდუქცია, რომლის ფასიც ყოველდღიურად იმატებს. ტრანსპორტზე ფასმა მოიმატა 8%-ით გასულ წელთან შედარებით.

ინფლაციის გამომწვევი შიდა ფაქტორები, პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ სამომხმარებლო ბაზრის 70-80% იმპორტზეა დამოკიდებული. საქართველოს აქვს ისეთი უარყოფითი სალდო და ისეთი ეკონომიკური დამოკიდებულება იმპორტზე, რომ ვერცერთი პოზიციით მის სასარგებლოდ ვერ განვითარდება ინფლაციის შედეგების გამოყენება.

თუ ფასები იზრდება იმაზე რასაც ყიდულობ, იზრდება იმაზეც რასაც ყიდი. მაგრამ ქვეყანა თუ მხოლოდ ყიდილობს, ბუნებრივია ფასების მატება მასზე მხოლოდ უარყოფითად მოქმედებს და დადებითი მისთვის არაფერია. ამიტომ მიმაჩნია, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი უნდა იყოს სახელმწიფო ბიუჯეტიდან მხარდაჭერა სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ოფიციალური მონაცემებით 2012 წლის თებერვალში წინა თვესთან შედარებით საქართველოში ინფლაციის დონემ 0,2 პროცენტი შეადგინა. მოცემულ პერიოდში ინფლაციის მაჩვენებლის ფორმირებაში ძირითადი გავლენა იქონია ფასების ცვლილებამ შემდეგ ჯგუფებზე:

- სასტუმროები, კაფეები და რესტორნების ჯგუფზე ფასები გაიზარდა 2,7 პროცენტით და მისმა წვლილმა თებერვლისთვის

ინფლაციაში 0,12 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა საზოგადოებრივი კვების ქვეჯგუფზე (2,8 პროცენტი).

- ტრანსპორტის ჯგუფზე ფასები გაიზარდა 0,7 პროცენტით. შესაბამისად ჯგუფის წვლილმა თვის ინფლაციის მაჩვენებელში 0,09 პროცენტული პუნქტი შეადგინა. ფასების მნიშვნელოვანი ზრდა დაფიქსირდა შემდეგ ქვეჯგუფებზე: საწვავ-საპოხი მასალები (1,9 პროცენტი) და სამოქალაქო საჰაერო ტრანსპორტი (1,3 პროცენტი).

2012 წლის თებერვალში 2011 წლის თებერვალთან შედარებით ინფლაციის დონემ საქართველოში -2,1 პროცენტი შეადგინა.

თავარგობილავილი

ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტი

SUMMARY

In my opinion it is necessary to continue strict monetary politic, the supply of money should be in accordance with the rate of economic growth. The government's emissinary crediting needs to be limited maximally. The state has to accomplish minimization of budget deficit. The national bank should be able to maintain a level of the reserve requirements. The monetary politic should be based on freely floating exchange rate regime. It would be better if it was much more interested in declining of an interest rate in commercial banks. In long run period it is important to increase a lending rate in enterprises by these banks. The lack of credits is directly connected with the banks' inability – to rise deposits. Though, it is a result of society's distrust.

ლიტერატურა:

- <http://www.radiotavisupleba.ge/> - “ახალი მეთოდით გამოანგარიშებული ინფლაცია”;
- <http://www.presage.tv/> - “თანამედროვე ინფლაციური პროცესები საქართველოში”;
- <http://www.nbg.gov.ge/> - ინფლაციის მიმოხილვა (2011);
- <http://24saati.ge/> - “ინფლაცია — მთავარი გამოწვევა”